

bolıp keldi. 2018-jılı 12-yanvar sánesinde Prezident qararı qabil etilgenligi bul joybardı ámelge asırıw is-ilajların anıq belgilep berdi. Geologiyalıq izertlew jumısları dawamında kánniń shiyki zat rezervi kólemi 1,1 milliard tonna ekenligi anıqlanǵan. Dáslepki esap-kitaplarǵa muwapıq, jılına 33 million tonna ruda qazıp alınıp, onnan 1,5 million tonna temir alıw gózlengen.

Kán-metallurgiya kompleksi jılına 900 mıń tonna armatura, 225 mıń tonna polat simlar, 100 mıń tonna

ugolok, shveller hám basqa metallardı islep shıǵarıw quwatına iye boladı. Onimniń 35 payızın eksport etiw kózde tutılǵan [5].

Juwmaclap aytqanda, joqarıda bayan etilgen ilimpazlardıń miynetleri, úlkemizdiń qazılma baylıqları haqqında maǵlıwmatlar bazasınıń tiykarın salıwshıları dep, olardıń jazba miynetlerin, kartaların elimizdiń tábiyiy resursların úyreniwde tiykarǵı maǵlıwmat deregi dep esaplasaqlı boladı.

#### **Ádebiyatlar**

1. Mirziyoyev Sh.M. "Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik –har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak" -T.: "O'zbekiston", 2017, 104-b. O'zbekstan Respublikasi Prezidentiniń 2018-jıl 12-yanvardaǵı «Tebinbulaq káni negizinde kán-metallurgiya kompleksi qurılısı» haqqındaǵı PQ-3473-san qararı.

2. Кошмуродов О., Шукуруддинов Б. Фойдали қозилмалар ва уларнинг қонлари. –Тошкент: «Иктисод-молия», 2010.

3. Оразов К. Полезные ископаемые Каракалпакии. – Нукус: «Каракалпакстан», 1969.

4. Министерство геологии Узбекистана. «Минерально-сырьевые ресурсы Узбекистана». Часть I. –Ташкент: «Фан», 1976.

5. «2023-2025 жыллары ушын Ўзбекстан Республикасының инвестициялық дәстүрлерин иске асырыў илажлары ҳаққын-да»ғы 28.12.2022-жылдағы Ўзбекстан Президентиниң № ПП-459 қарары жойбары.

**REZYUME.** Ushbu maqolada Qoraqalpog'iston Respublikasida eramizdan avvalgi 10-yillardan to hozirgi kungacha bo'lgan tabiiy foydali qazilmalarni o'rganish va kashf qilish tarixi haqida ma'lumotlar keltirilgan. Shuningdek, foydali qazilmalardan xalq xo'jaligida foydalanish to'g'risida ma'lumotlar berilgan.

**РЕЗЮМЕ.** Данная статья содержит сведения об истории изучения и нахождения природных полезных ископаемых республики Каракалпакстан с X века до нашей эры и по сей день. Так же в ней даны сведения о применения в народном хозяйстве полезных ископаемых.

**SUMMARY.** This article contains information about the history of the study and discovery of natural minerals in the Republic of Karakalpakstan from the 10th year BC to the present day. It also provides information on the use of minerals in the national economy.

### **TRANSPORT GEOGRAFIYASIDA O'RGANISH USULLARI**

**A.A.Niyazov – doktorant**

*Chirchiq davlat pedagogika universiteti*

**Tayanch so'zlar:** metodologiya, statistik, matematik-modellashtirish, kartografik, qiyosiy-tahlil, geometrik, kartografik raqamlashtirish.

**Ключевые слова:** методология, статистический, математическое моделирование, картографический, сравнительный анализ, геометрический, картографическая оцифровка.

**Key words:** methodology, statistical, mathematical modeling, cartographic, comparative analysis, geometric, cartographic digitization.

Iqtisodiy-ijtimoiy geografiyaning muhim tarmoqlaridan biriga aylangan transport geografiyasida uning o'rganish obyekti va predmetini to'liq yoritish, tadqiq etilayotgan masalani yetarli va to'la ochib berishda o'rganish usullarining ahamiyati katta.

Barcha fanlarda, shu jumladan transport geografiyasida metodologiya, uni to'g'ri va o'rinli tatbiq etish, undan unumli foydalanish masalasi juda muhim jihatlardandir. Chunki, metodlardan unumli foydalanish mavzuni oson va keng yoritib berish imkonini beradi. Odatda barcha fanlarda o'rganish usullari umumiy va maxsus usullarga bo'linadi. Bunda usullarga bo'linish dastlabkisida turli sohalarda foydalanilishi(masalan matematik, statistik va boshq.) bilan, keyingisida esa bitta fan doirasida foydalanilishi bilan tavsiflanadi.

Ko'p tarmoqli usullar transport tadqiqotlari uchun maxsus ishlab chiqilmagan, ammo uni tahlil qilish uchun qulay bo'lgan barcha usullarni o'z ichiga oladi. Ular ko'p tarmoqli deb belgilanadi, chunki ular fanidan qat'iy nazar, keng ko'lamli masalalarga qo'llanilishi mumkin.

Shuni alohida qayd etish kerakki, o'rganilayotgan obyektning va kutilayotgan natijaning shakli ham o'rganish usullarini to'g'ri tanlash holatiga bog'liq. Misol uchun transport geografiyasida ma'lum bir hududning transport to'rini tahlil qilishda geometrik usul boshqa usullardan afzalroq sanaladi.

Transport fan emas, balki tadqiqot va tatbiq qilish sohasi. Shunday qilib, u o'ziga xos uslubiyotlar to'plamiga tayanishga moyil, chunki tashish samaradorlikka asoslangan faoliyatdir va bu orqali samaradorlikni o'lchash va taqqoslash mumkin. Transportni rejalashtirish va tahlil qilish fanlararo xarakterga ega bo'lib, bu ishlar qurilish muhandislari, iqtisodchilar, shaharsozlar va geograflar tomonidan amalga oshiriladi. Hozirgi kunga qadar har bir fan o'zining tegishli muammolari bilan shug'ullanadigan metodologiyalarni ishlab chiqqan.

Usullarning asosiy maqsadi harakatlarning fazoviy chegaralarini aniqlash orqali ularning samaradorligini oshirishga qaratilgan. Bu cheklovlar quvvat, xarajat, vaqt yoki

atrof-muhitga ta'sir bo'lishi mumkin. Shunday qilib, tegishli strategiya va siyosatni aniqlash va ularning ehtimoliy oqibatlarini haqida ba'zi ssenariylarni taqdim etish mumkin. Transport geograflari tomonidan qo'llaniladigan usullarni tasniflashning turli usullari mavjud. Xususan:

-Sifat yoki miqdoriy ko'rsatkichlar masalasi;

- Infratuzilmalar o'rganish masalasi;

- Interpolyatsiya yoki ekstrapolyatsiyani ta'minlash masalasi;

- Texnik tavsif, tushuntirish yoki optimallashtirishni ta'minlash masalasi.

Shu o'rinda transport geografiyasida o'rganish usullarini, ularning ahamiyati va natijadorligini namoyon qilish uchun hozirgi kunda mavjud bo'lgan va mazkur soha olimlari tomonidan o'z ilmiy izlanishlarida foydalanib kelayotgan usullarning tarixi, asoschilari, o'ziga xosliklari, ustunlik va kamchiliklarini ko'rib chiqish maqsadga muvofiqdir.

N.P.Kayuchkin transport-geografik tadqiqotlarda qo'llaniladigan quyidagi asosiy usullarni nomlaydi: tarixiy, qiyosiy-tavsifiy, statistik, iqtisodiy rayonlashtirish, kartografik, tizimli yondashuv, matematik tahlil.

Mashhur ingliz geografi Piter Xaggett yer usti transportining turli turlarini va uning barcha iyerarxik hududiy tashkil etilishini o'rganish uchun yagona metodologiyadan foydalanish imkonini beruvchi geotarmoq tahlili g'oyalarini qo'llab, tadqiqot uchun ikkita asosiy transport tarmog'i mavjudligini ko'rsatadi - a) tarmoq tuzilishini tahlil qilish va b) uning zichligini o'rganish.

Biz quyida hududlarning transport tarmog'i bilan ta'minlanganligini hamda transport tarmoqlari tuzilishini tadqiq etish bilan bog'liq bo'lgan bir necha usullarni ko'rib chiqishni tadqiq etdik.

Hududlarning transport tarmog'i bilan ta'minlanganlik masalasini o'rganishda qo'llaniladigan tadqiqot usullari:

-Statistik;

-Geometrik;

-Kartografik;

-Matematik modellashtirish.

Statistik usul - ma'muriy-hududiy birliklar bo'yicha tarmoq zichligi ko'rsatkichlarini statistik ma'lumotlardan foydalanib hisoblashga asoslangan.

Statistik yo'nalish oddiy tarmoq zichligi ko'rsatkichlaridan foydalanishdan to murakkab koefitsiyentlarni qo'llashgacha rivojlandi. Bu ko'rsatkichlar hudud maydoni yoki aholi soniga nisbatan hisoblanadi. Tarmoq zichligining kompleks ko'rsatkichini birinchi bo'lib 1874-yilda nemis statistigi E.Engel taklif etgan. U yuqorida keltirilgan ikkita zichlik ko'rsatkichining o'rtacha geometrik qiymatini olgan.

Geometrik usul - hududlarning transport tarmog'i bilan ta'minlanganligini elementar geometriya vositalari yordamida izohlashga asoslanadi. Zichlik ko'rsatkichini aniqlashning original usulini nemis geografi va kartografi I.Xenkel ishlab chiqqan bo'lib, u transport tarmog'ining zichligini geometrik xarakteristika sifatida talqin qilishni taklif qilgan. Ushbu usulda hududlarning haqiqiy chizmalari o'rniga davlat maydoniga tenglashtirilgan geometrik shakllar ishlatilgan, ularning umumiy uzunligi temir yo'llarning uzunligiga teng bo'lgan to'r chiziqlari bilan kvadrat kataklarga bo'lingan.

Kartografik yo'nalish - kartografik tadqiqot usulining turli xil uslublaridan foydalanishga asoslangan.

Mazkur usul 1863-yilda Lalann tomonidan ishlab chiqilgan. Transport tarmog'i zichligini aniqlashning grafoanalitik usuli kartografik tadqiqot usulini qo'llashga asoslangan yo'nalishni boshlab berdi. Bunda zichlik o'lchovi sifatida har bir nuqtani tarmoqning eng yaqin uchashtirishdan ajratib turuvchi o'rtacha masofaga teskari proporsional kattalikdan foydalaniladi.

Zamonaviy tadqiqotlarda kartografik usul keng qo'llanilmoqda. Ushbu usulning ikkita asosiy talqini mavjud. K.A.Salihyev va A.M.Berlyantlarning talqinlariga ko'ra, tadqiqotning kartografik usuli "...o'rganilayotgan obyektning modeli sifatida obyekt va tadqiqotchi o'rtasida bog'lovchi o'rta bo'g'in sifatida yuzaga keladi". Mashhur geograf olimlar xaritalardan foydalanishga o'z ilmiy ishlarida katta e'tibor berishgan. Ular orasida iqtisodiy geograflardan N.N.Baranskiy, A.I.Preobrajenskiy, I.V.Nikolskiy, L.I.Vasilevskiy, xorij mamlakatlardan Maks Ekkertlarning ishlarini ko'rsatish mumkin. Shu bilan birga transport tarmoqlarini tadqiq etishda kartografik usuldan foydalanishning tajribasini umumlashtiruvchi nashrlar amalga oshirilmagan. Taklif etilayotgan ushbu usul mamlakatlar, mintaqalar, rayonlar, viloyatlarning transport bilan ta'minlanganligini o'rganish bo'yicha keng qo'llanilgan.

Kartografiya geografik texnologiyaning eng yorqin namunasidir. Darhaqiqat, transport tizimlarini tahlil qilishda turli xil xaritalar, jumladan, yerdan foydalanish kartalari, transport infratuzilmasi tasvirlari, transport xarajatlarining izoliniya kartalari yoki transport faoliyatining sxemalari qo'llaniladi.

Raqamli kartografiyaning hosilasi bo'lgan geoaxborot tizimlari (GAT) real dunyodan fazoviy ma'lumotlarni saqlash, olish, tahlil qilish va aks ettirish uchun vositalar to'plamini taqdim etadi. GAT texnologiyasi transportni rejalashtirish va muhandislik sohalarida keng qo'llaniladi. Biroq, ko'pincha GAT kichik miqyosdagi muammolarga, masalan, avtobuslar, yuk tashuvchi yuk mashinalari yoki favqulodda transport vositalari uchun optimal marshrutlarni belgilash uchun yozma ravishda qo'llaniladi.

Matematik modellashirish usuli, transport-geografik jarayonlarning mintaqalar ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishiga ta'sirini o'rganish va prognozlashga asoslangan. Shu bilan birga tizim ko'rsatkichlarining bog'liqligi sabablarini aniqlash, funksional, nuqtaviy va interval baholash imkoniyatini yaratadi. Transport geografiyasida turli xil matematik tadqiqot usullari (jumladan, transport oqimlarining gravitatsion modeli, o'zaro ta'sir potentsiallari modeli, Vilson-

ning shahar ichidagi sayohatlarining entropiyasi modeli, K.Kanskiy graflari nazariyasi indeksleri, 1963, transport hodisalarining fazoviy diffuziya modellari)dan keng foydalanilgan.

Transport tarmoqlari tuzilishini tadqiq etish yuqorida ko'rib chiqilgan hududlarning transport tarmog'i bilan ta'minlanganligini o'rganish masalalaridan farqli o'laroq, bu yerda har bir keyingi tarmoq tuzilmasini model-lashtirishda oldingilarga nisbatan yuqori darajadagi mavhumlikni ifodalaydi.

Transport tarmoqlari tuzilishini tadqiq etishda qo'llaniladigan yondashuvlar:

-Transport tarmoqlari tuzilishini o'rganishning analog yo'nalishi;

-Topologik yo'nalish;

-Evolutsion-morfologik yo'nalish.

Transport tarmoqlari tuzilishini o'rganishning analog yo'nalishi - real tarmoqlarning juda ko'p sonli konfiguratsiyalarini analog geometrik modellarning cheklangan soniga ma'lum qilishga asoslangan.

Topologik yo'nalishda esa ma'lum parametrlar to'plami yordamida matematik jihatdan tavsiflangan tarmoqlarning nazariy (topologik) xususiyatlarini aniqlash uchun graflar bazariyasidan foydalangan holda tarmoq tuzilishini model-lashtirishga asoslangan.

Evolutsion-morfologik yo'nalish - fazoviy o'z-o'zini rivojlantirishni nazarda tutuvchi evolyutsion yondashuvni hisobga olgan holda transport tarmoqlari tuzilishini tahlil qilishga asoslangan.

XX asrning ikkinchi yarmida transportga oid majmualar tadqiqotlar boshlanishi, hududlarning transport tarmog'i bilan ta'minlanish darajasi tadqiq etishda yangi usullar ishlab chiqish asosiy masalaga aylandi. Iqtisodchi geograf I.V.Nikolskiy transport tarmog'i bilan ta'minlanganligini o'rganishda qo'llanilayotgan ko'rsatkichlar mukammal emasligi va cheklanganligiga alohida urg'u bergan hamda uning asosiy mezonlari sifatida transport-iqtisodiy aloqalarning yo'nalishi va tarmoqning o'tkazuvchanligini hisobga olgan holda, tarmoq konfiguratsiyasi quvvatlariga mos kelishini taklif etgan.

Transportga yetishish imkoniyatining integral uslubini ishlab chiqishga rossiyalik olim V.N.Bugromenko katta hissa qo'shgan. Bu olim tomonidan transportga yetishish integral indeksi (TEI)ni hisobkitob qilishning murakkab metodi taklif etilgan. Uning g'oyasiga ko'ra TEI har qanday nuqtaga yetish imkoniyatining yig'indisi va uning o'lchamiga turli sharoitlar ta'sir ko'rsatishini (shu jumladan topologik) ta'riflaydi.

Transport tahlilchilari transportni hisobga olgan holda ishlab chiqilgan usullar bilan cheklanib qolmasdan, balki ma'lum bir muammoga tegishli bo'lgan har qanday usul bilan cheklanadilar. Aslida, boshqa muammolar uchun dastlab ishlab chiqilgan ko'plab usullar transport tadqiqotlarida ham keng qo'llaniladi: ba'zi usullar birlamchi ma'lumotlarni to'plash uchun ishlatiladi, masalan, so'rovnomalar va suhbatlar, boshqalari esa ma'lumotlarni tahlil qilish uchun.

Shuning uchun kelajakdagi ishlanmalar ma'lum usullar yordamida empirik ma'lumotlarni tahlil qilishga ko'proq e'tibor qaratadi, ammo kengroq ma'lumotlar to'plamiga ega. Bu real dunyo transport hodisalarini yanada batafsil va izchil tahlil qilishga olib keladi va nazariy bilimlar va real dunyo ma'lumotlarini yaxshiroq bog'lashga yordam beradi.

Yuqoridagilardan kelib chiqib, xulosa qilish mumkinki fanni to'liq va sifatli o'zlashtirish, tadqiqot obyektni to'la ochib berish, olingan ma'lumotlarni to'g'ri qiyoslay olishda o'rganish usullarining ahamiyati beqiyos.

Bunda predmetdan kelib chiqib o'rganish usullarini to'g'ri qo'llay olish tadqiqotchidan alohida mahoratni talab etadi.

# Adabivotlar

1. Баранский Н.Н. Экономическая география. Экономическая картография. -М.: Географгиз, 1956. -С.168.
2. Isayev A.A. "Transport geografiyasi" Toshkent. «MUMTOZ SO'Z» 2019. 152-b
3. Cesar Ducruet, Igor Lugo. Structure and dynamics of transportation networks: Models, methods and applications. Rodrigue, J.P., Notteboom, T.E., and Shaw, J. The SAGE Handbook of Transport Studies, SAGE, -P.347-364, 2013.
4. Komilova N.K., Jumaxanov Sh.Z. Iqtisodiy va ijtimoiy geografiya metodologiyasi [Darslik]. -T.: Universiteti, 2021. 444-b.
5. Ниязов А. А. 2021. Транспорт тизими – географик таджикотлар объекти сифатида. Academic Research in Educational Sciences, 2(1), 837-844-6.
6. Niyazov A. History of transport geography and researches on the field [https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc\\_63e99d1f22e34d52ad53fc064e1c5dc6.pdf?index=true](https://www.iupr.ru/files/ugd/b06fdc_63e99d1f22e34d52ad53fc064e1c5dc6.pdf?index=true)
7. Тархов С.А. Эволюционная морфология транспортных сетей. – Смоленск – М.: «Универсум», 2005. –С.382.
8. Jean – Paul Rodrigue Claude Comtois and Brian Slack. The Geography of Transport Systems. Third edition. Simultaneously published in the USA and Canada by Routledge, 2013. – P.411.

**REZYUME.** Mazkur maqolada transport geografiyasida metodologiya masalasi, o'rganishning umumiy va maxsus usullari, ularning o'ziga xosliklari tahlil etilgan. Shu bilan birga o'rganish usullarini fanga kiritgan olimlar, ular yondashuvlarining muhim jihatlari ta'xallib o'tilgan.

**РЕЗЮМЕ.** В данной статье проанализированы вопросы методологии в географии транспорта, общие и специальные методы исследования, их особенности. Также рассмотрены учёные, внедрившие методы исследования в науку, и освещены важные аспекты их подходов.

**SUMMARY.** This article analyzes the issue of methodology in transport geography, examining general and specific research methods and their distinctive features. Additionally, it discusses the scientists who introduced these research methods to the field, focusing on important aspects of their approaches.

## LANDSHAFTLARNI QISHLOQ XO'JALIK MAQSADLARIDA TADQIQ ETISHNING NAZARIY ASOSLARI

**Q.S.Yarashev** – *geografiya fanlari doktori, dotsent*

*Samarqand davlat universiteti Urgut filiali*

**P.A.Xasanov** – *tayanch doktorant*

*Samarqand davlat universiteti*

**Tayanch so'zlar:** landshaft, qishloq xo'jaligi, agrolandschaft, cho'llashish, sho'rlanish, tabiiy landshaft, modifikatsiya, antropogen, nazariy.

**Ключевые слова:** ландшафт, сельское хозяйство, агроландшафт, опустынивание, засоление, природный ландшафт, модификация, антропогенный, теоретический.

**Key words:** landscape, agriculture, agrolandscape, desertification, salinization, natural landscape, modification, anthropogenic, theoretical.

**Kirish.** Inson bilan tabiat o'rtasidagi o'zaro munosabatlarda doimo dolzarb bo'lib kelgan. Landshaftlarda inson ta'siri ostida kechadigan muammoli jarayonlar uchraydi, ayniqsa hozirgi kunga kelib ularning namoyon bo'lishi, ko'lami va shakllari butkul o'zgardi. Hududning zamonaviy landshaft tuzilishiga ega bo'lishga talab bajarilsa, u landshaftlarning dinamikasi, rivojlanishi va boshqa xususiyatlarida voqelik holatida aks etadi. Bu esa landshaftlardan samarali va oqilona foydalanishni taqozo etmoqda. Tabiiy landshaftlarga insoniyat bir necha ming yilliklardan buyon har hil ko'lamda ta'sir etib kelmoqda. Natijada qishloq xo'jalik landshaftlari barpo etilib, ularning farqlanishi va integratsiyalashuvi, rivojlanishi va joylashishi, turli xossalari, tuzilishi, faoliyati, dinamikasi va evolyutsiyasi qonuniyatlari o'zgarishga yuz tutmoqda. O'tgan asrning 80-yillarida landshaftshunoslik va qishloq xo'jalik ekologiyasi negizida adaptiv landshaft dehqonchiligini vujudga kelishi, uning zahirida ilmiy asosda agrolandschaft konsepsiyasi shakllandi hamda yangi ilmiy yo'nalish bo'lgan agrolandschaftlar to'g'risidagi ta'limot vujudga keldi.

**Asosiy qism.** Landshaftlarni muhofaza qilish va ulardan qishloq xo'jalik maqsadlarida foydalanish masalalarini tadqiq qilish uchun amaliyotda to'plangan zarur nazariy va uslubiy ishlanmalarga tayanish lozim bo'ladi. Kishilik jamiyatining yaratuvchilik faoliyati, qishloq xo'jalik mahsulotlari ishlab chiqarish bilan bog'liq jarayonlar tabiiy muhit bilan uzviy aloqada kechadi. Qishloq xo'jaligi landshaftlari to'g'risidagi ta'limot rivojlanishida dastavval V.V.Dokuchayevning ilmiy qarashlari asos bo'lgan edi [16:3].

Landshaftlarni tadqiq etish va uni modifikatsiyalanishi, hamda boshqa xususiyatlari ustida ko'plab olimlar ilmiy izlanishlar olib borishgan, jumladan; MDH davlatlari olimlaridan L.S.Berg, A.G.Isachenko, V.B.Sochava, F.N.Milkov, N.A.Gvozdetkiy, D.L.Armand, V.A.Nikolayev, S.V.Kalesnik, Y.G.Saushkin, E.V.Milanova, A.M.Ryabchikov, N.I.Axtiriseva, K.A.Drozdov, N.A.Solnsev, L.I.Muxina, A.A.Makunina, M.I.Lopirev va boshqalar shug'ullanishgan. Mamlakatimiz olimlaridan L.N.Babushkin, N.A.Kogay, A.Rafiqov,

P.Baratov, I.Hasanov, P.N.G'ulomov, Sh.S.Zokirov A.Abdulqosimov, Yu.I.Ahmadaliyev, K.M.Boymirzayev, Q.S.Yarashev, B.B.Eshquvvatov va boshqalar tadqiqotlar olib borishgan. Landshaftlarni tarkib topishi yuzasidan tadqiqot o'tkazgan xorijiy olimlardan landshaftlar haqidagi ta'limotni rivojlanishida eng to'liq sharhni R.Xartshorn o'zining "The Essence of landscape" fundamental monografiyasida bergan. Rosenkrantz esa, landshaftni barcha tabiat boyliklarining ierarxik tarzda tashkil etilgan mahalliy tizimi sifatida belgilashni ma'qul ko'radi va nazariy jihatlari e'tibor qaratdi. Quruqlik landshaftlarini rayonlashtirishda eng qiziqarli tajribalardan biri ingliz geografi E.J.Gerbertsonga tegishlidir. Uning butun yer yuzi bo'ylab landshaftlarni rayonlashtirish amaliyoti anchagina asosli chiqqan. XIX asrning 30-yillarida paydo bo'lgan I.G.Tyunenning "shahar va uning atrofida qishloq xo'jalik tarmoqlarini hududiy joylashtirish" g'oyasida landshaftlarni iqtisodiy tomondan rejalashtirish amaliyoti sifatida ko'rish mumkin. Mazkur g'oyadagi ilmiy fikrlar agrolandschaftlar xususida iqtisodiy sektorning tabiiy geografik tomonlari haqida gap boradi.

Landshaftlarni kartalashtirish masalalari 1950-yillardan boshlandi va juda ham ko'p metodlar orqali o'rganilmoqda: analitik, sintetik, genetik, tarixiy, statsionar vahokazo. B.A.Meliyev o'zining tadqiqotlarida – "Landshaft kompleksining bir butunligi geografik qobiqning barcha komponentlaridan – iqlim, tog' jinslari, relyef, yer usti va yer osti suvlari, tuproq, o'simlik qoplam hamda hayvonot dunyosidan iborat bir butun tabiiy geotizimning o'zaro aloqador va rivojlangan qismlari deb qarash o'rindir. Landshaft katalaridan qishloq xo'jalik tarmoqlarida amaliy foydalanishning yangidan yangi metodlari ochilmoqda", deb ta'kidlagan va sintetik metod asosida kartalashning afzallik tomonlarini aytib o'tgan edi [6:104].

Landshaftlarning agrolandschaftlarga aylantirila boshlanganligiga, ya'ni Respublikamiz hududida landshaftlarga, sezilar-sezilmas ta'sir qariyb besh ming yillik tarixga borib taqalishini hisobga olsak, bunda juda katta salohiyatga ega kuch gavdalanadi. Biroq, landshaftlardan qishloq xo'jaligida foydalanilish qachondan